

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА
ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

БЕЗСМОЛИЙ ЄВГЕНІЙ БОРИСОВИЧ

УДК: 378.22:34 (043.3)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ПРАВОЗНАВСТВА ДО
ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Рівне – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в ПрАТ «Вищий навчальний заклад» Міжрегіональна Академія управління персоналом, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
РИЖИКОВ Вадим Степанович,
Міжрегіональна Академія управління персоналом,
завідувач кафедри теорії і методики професійної освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
КОРНЕЩУК Вікторія Вікторівна,
Одеський національний політехнічний
університет, завідувач кафедри соціальної
роботи та кадрового менеджменту;

кандидат педагогічних наук, доцент
ЛОГІНОВА Наталія Миколаївна,
Національна академія Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

Захист відбудеться «3» грудня 2015 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 47.104.08 у Національному університеті водного господарства та природокористування за адресою: 33000, м. Рівне, вул. Соборна, 11, навчальний корпус № 1, кімната 103 (зала засідань).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету водного господарства та природокористування за адресою: 33028, м. Рівне, вул. Приходька, 75, навчальний корпус № 2, кімната 236.

Автореферат розіслано «3» листопада 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

 - А.В. Кочубей

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Розвиток ринкових відносин, входження держави в єдиний світовий економіко-правовий простір вимагає негайних і ефективних правових реформ. За роки незалежності України видано значну кількість законодавчо-нормативних актів, Законів, введено новий Кримінальний, Господарський і Податковий кодекси України. Правовим реформам у державі необхідне правове забезпечення, яке не повинно порушувати економічних законів. Саме тому актуальною є проблема формування нового покоління юристів-правознавців сучасної української демократичної держави, які розуміють і передбачають економічні наслідки прийнятих законів, нормативно-правових актів та інших нормативно-правових документів і власних правових дій.

В умовах входження України в Європейську спільноту і становлення демократичного правового суспільства, існує потреба нового рівня та якості підготовки юридичних кадрів, які стають найважливішим чинником ефективного вирішення завдань розвитку державності України. Для сьогодення необхідний працівник «нового типу» – професійно та соціально мобільний, який має глибокі професійні знання, володіє правовими, педагогічними, психологічними знаннями, здатний до соціальної творчості, самовдосконалення, готовий до роботи при різних формах організації праці та виробництва в умовах конкуренції (В. Кремень).

Сучасні науковці-практики значну увагу приділяють підготовці викладачів правознавчих дисциплін, адже від рівня їх готовності до педагогічної діяльності залежить якість підготовки юристів. Проте психолого-педагогічна підготовка майбутнього магістра не охоплює в повному обсязі практичну підготовку, не забезпечує достатні умови для формування професійної компетентності майбутнього викладача. Отже, важливим для професіонала-педагога є високо сформована педагогічна культура, що дозволяє особистості самоактуалізуватися та самореалізуватися в житті. Викладач є посередником між студентами (курсантами) та навчальним матеріалом, тому він повинен бути готовим порадити, допомогти, проконсультувати, бути комунікатором і партнером.

Концептульні засади психолого-педагогічної діяльності та підготовки майбутніх юристів ґрунтовно досліджували О. Афанасьєв, О. Бандурка, В. Бедь, С. Бочарова, В. Васильєв, Е. Землянська, Я. Кічук, В. Коновалова, О. Котикова, К. Левітан, Н. Логінова, А. Лігоцький, Ю. Чуфаровський, М. Порубов, В. Рижиков, Г. Яворська та ін. Особливості професійної підготовки юристів, правничу науку, юридичну педагогіку та деонтологію висвітлюють вітчизняні і закордонні науковці: В. Андрейцев, А. Андрощук, П. Біленчук, С. Гусарев, Г. Ертисбаєва, В. Журавський, В. Кикоть, С. Сливка, А. Столяренко, С. Пелипчук, М. Сорович, Г. Яворська та ін. Але такий важливий компонент, як педагогічна складова професійної підготовки майбутніх юристів, практично не розглядали в сучасній правовій професійній підготовці.

Проблему підготовки майбутніх магістрів із правознавства до викладацької діяльності вивчено недостатньо, що дає підстави констатувати низку суперечностей між:

- потребою світового співтовариства у підвищенні рівня підготовки майбутніх магістрів з правознавства та відсутністю системної цілеспрямованої освітньої діяльності щодо їх підготовки;

- необхідністю в підготовці висококваліфікованих фахівців як світоглядної орієнтації та відсутністю у вітчизняних вищих навчальних закладах апробованих методик підготовки майбутніх магістрів до викладацької діяльності;

- використанням традиційних репродуктивних методів підготовки магістрів у вищих навчальних закладах і недостатнім використанням інтерактивних методів; відсутністю інтегративного підходу до професійного викладання.

Актуальність окреслених вище проблем, необхідність вирішення назрілих суперечностей і врахування потреби в оптимізації професійної підготовки майбутніх магістрів з правознавства, зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: ***«Підготовка майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності»***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проводили відповідно до плану науково-дослідної роботи Міжрегіональної Академії управління персоналом «Теоретико-методологічні засади становлення української державності та соціально-виховна практика: політичні, юридичні, економічні та психолого-педагогічні проблеми» (№ державної реєстрації 0113U007698).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні вченої ради Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 3 від 24 листопада 2010 року) та погоджено з Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 26 квітня 2011 року).

Об'єкт дослідження – педагогічна підготовка майбутніх магістрів з правознавства.

Предмет дослідження – педагогічна культура як складова професійної підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці моделі педагогічної підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності, яка забезпечуватиме якість формування педагогічної культури таких фахівців.

Відповідно до поставленої мети визначено **завдання**:

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної, правознавчої літератури визначити особливості професійної компетентності та стан дослідження проблеми підготовки магістрів з правознавства.

2. Визначити сутність, структуру та специфіку педагогічної культури як складової підготовки майбутніх магістрів правознавства.

3. Розробити і науково обґрунтувати професіограму викладача правознавчих дисциплін (педагогічний аспект).

4. Обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування педагогічної культури та теоретично обґрунтувати і експериментально перевірити ефективність моделі підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань і досягнення мети використано комплекс методів дослідження: *теоретичні* – вивчення літературних джерел, сучасних педагогічних концепцій, які стосуються професійної підготовки майбутніх магістрів; абстрагування, класифікація і систематизація теоретичних і експериментальних даних; конкретизація теоретичного знання, індукція і дедукція; порівняльний аналіз із метою вивчення теоретичних основ дослідження; моделювання навчальної діяльності магістрантів для побудови моделі підготовки магістрантів; теоретико-методологічні основи складання професіограм із метою вивчення основ професійної підготовки; *емпіричні* – вивчення сучасного стану професійної юридичної освіти; підготовка до рівня магістрів в сучасних умовах становлення правого суспільства; аналіз рівня успішності магістрантів; психолого-педагогічне спостереження, бесіди, опитування, анкетування; дослідження документів і результатів професійної діяльності; метод порівняльного аналізу індивідуальної та групової діяльності; констатувальний і формувальний експеримент запропонованої моделі педагогічної підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності; методи математичної статистики; *методи математичної статистики* – обробки, презентації та інтерпретація результатів дослідження і встановлення кількісних залежностей між педагогічними явищами.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше визначено і теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування педагогічної культури майбутніх магістрів правознавства (забезпечення професійної мотивації майбутніх магістрів; орієнтація підготовки на професію– і психограми викладачів правознавства; використання інформаційного середовища навчального закладу; впровадження інтерактивних методів для формування педагогічної культури майбутніх магістрів) і розроблено модель підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності зі складовими: мотиваційно-цільовий блок (мета, завдання і специфічні принципи), діяльнісно-змістовий блок (види підготовки, удосконалені навчальні програми, професіо– і психограми, форми і методи підготовки, організаційно-педагогічні умови, педагогічні уміння, педагогічна культура), оцінно-результативний блок (компоненти, критерії, рівні), результат;

обґрунтовано професіо– і психограми зі змістовою частиною підготовки, якістю та психологічним профілем майбутнього викладача правознавчих дисциплін (педагогічний аспект);

удосконалено специфічні принципи підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності (домінантно-мотиваційної

установки; індивідуальності у навчанні; різнонаправленої ритмічної підготовки; суворої регламентації та часового лімітування професійних дій викладача; додаткового психологічного навантаження на основі основної психофізіологічної напруги; емоційності у навчанні);

подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо вдосконалення змісту, форм, методів і засобів педагогічної підготовки майбутніх магістрів і уточнено поняття «Педагогічна культура», методи навчання – «Мозковий штурм», «Лекція–конференція».

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що розроблено спецкурси «Юридична психологія», «Правова педагогіка» та «Методика викладання у вищій школі», які містять схеми практичного впровадження у навчально-виховний процес інноваційної методики викладання, за якою магістри починають практику викладання в процесі впровадження спецкурсу. Розроблено формат спеціальних занять «Лекція–конференція» для випробування практичного досвіду викладання лекцій у вищій школі; метод «Мозкового штурму», який використовують під час практичних занять за допомогою ігрової форми, яка поглиблює практичні психолого-педагогічні знання і формує практичні навички та вміння, необхідні викладачеві вищої школи.

Зміст і результати наукового дослідження можуть бути використані для розробки навчальних програм, навчально-методичних посібників і рекомендацій для викладачів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації та інститутів післядипломної педагогічної освіти, що сприятиме підвищенню ефективності й результативності підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності.

Результати дослідження **впроваджено** у навчально-виховний процес Кіровоградського інституту ім. Святого Миколая Міжрегіональної академії управління персоналом (протокол № 4 від 22 січня 2012 року), Кіровоградського інституту розвитку людини «Україна» (протокол № 15 від 20 грудня 2011 року), юридичного факультету Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 23 від 5 травня 2012 року), юридичного факультету Київського університету ринкових відносин (протокол № 2 від 20 січня 2013 року).

Особистий внесок здобувача в спільній публікації [10] полягає у визначенні складових формування духовності відповідно цільової моделі професійної підготовки майбутніх юристів; [11] – розробці тематики лекційних і практичних занять, тем для самостійної роботи.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорювали й вони отримали позитивні відгуки на науково-практичних конференціях: *міжнародних* – «Шляхи подолання наслідків світової фінансово-економічної кризи» (Київ, 2009 р.), «Сучасні педагогічні технології і освітні системи XXI століття» (Кіровоград, 2009 р.), «Ціннісні пріоритети освіти у XXI столітті: формування міжкультурної комунікації» (Київ, 2011 р.), «На шляху до науки XXI сторіччя» (Кіровоград, 2011 р.), «Інноваційні підходи до науки XXI сторіччя» (Кіровоград, 2013 р.),

«Парадигми сучасної освіти і науки: теорія, методика і практика» (Кіровоград, 2013 р.); *всеукраїнських* – «Профспілки та освітні технології у сучасному розвитку ринкових відносин і самостійності держави» (Київ, 2007 р.), «Інноваційні технології соціально-гуманітарного профілю в системі освіти» (Київ, 2009 р.), «Духовність українства ХХІ століття» (Кіровоград, 2011 р.), «Державне управління та місцеве самоврядування в Україні в контексті Європейської інтеграції» (Київ, 2011 р.), «Роль українознавства у вихованні національної свідомості та гідності нової генерації українців» (Київ, 2011 р.), XIV Всеукраїнська науково-практична конференція «Духовність українства ХХІ століття» (Київ, 2014 р.), X Всеукраїнська науково-практична конференція «Становлення та розвиток української державності: історія, сучасність, зарубіжний досвід» (Київ, 2014 р.).

Публікації. Результати дослідження відображено в 12 друкованих працях, з яких 10 одноосібних: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в закордонному виданні, 3 – у матеріалах наукових конференцій, 2 збірники навчально-методичних матеріалів, 1 робоча програма.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 273 сторінки (основний текст – 178 сторінок). Список використаних джерел нараховує 239 найменувань, з них 6 – іноземною мовою. Дисертація містить 14 таблиць на 12 сторінках і 24 рисунки на 21 сторінці, 15 додатків на 32 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету та завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано дані про апробацію та впровадження результатів дослідження; подано відомості про публікації.

У **першому розділі** – *«Підготовка майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності як педагогічна проблема»* – розглянуто питання про професійну компетентність викладача юридичного ВНЗ, формування їх педагогічної культури та стан сформованості педагогічних умінь майбутніх магістрів з правознавства.

Специфіка педагогічної діяльності висуває перед викладачем низку вимог, які в педагогічній науці визначають як професійно значимі особистісні якості. Особливо важливим є формування в майбутнього педагога професійної компетентності, складові якої сприятимуть становленню викладача-професіонала. Вважаємо, що сформувати професійну компетентність можливо за наявності особистісних якостей, які мають бути притаманні викладачу. Вчені пропонують різноманітний набір особистісних якостей, важливих для професії викладача: домінантні, периферійні і негативні (І. Подласий, В. Курило). *Домінантні* – це якості, відсутність кожної з яких унеможливило б ефективне здійснення педагогічної діяльності

(гуманність, громадянська відповідальність, соціальна активність, справжня інтелігентність, правдивість, справедливість, порядність, чесність, гідність, працьовитість, самовідданість, інноваційний стиль науково-педагогічного мислення, готовність до створення нових цінностей і прийняття творчих рішень, любов до дисципліни; здатність до міжособистісного спілкування, ведення діалогу, переговорів); *периферійні* – якості, які не здійснюють вирішального впливу на ефективність педагогічної праці, проте сприяють її успішності (привітність, почуття гумору, артистизм, мудрість, зовнішня привабливість); *негативні* – якості, що призводять до зниження ефективності педагогічної діяльності, а професійно недопустимими – ті, що призводять до професійної непридатності викладача (байдужість до вихованців, упередженість, зарозумілість, помстивість, невірноваженість, байдужість до дисципліни, розсіяність).

Проведений аналіз наукової літератури дозволив констатувати, що залежно від рівня педагогічної підготовки викладача виділяють такі типи комбінацій професійно значимих якостей: *перший тип* – «позитивний без негативу». Цей тип відповідає високому рівню викладача; *другий тип* – «позитивний з негативом». Позитивні якості переважають над негативними; *третій тип* – «позитивний, що нейтралізується негативом». Викладачі цього типу мають розвинуті педагогічні здібності і позитивні особистісні якості (В. Слободчиков).

Виявлено, що через педагогічні уміння розкривається структура професійної компетентності педагога (В. Сластьонін). Педагогічні уміння розподіляють на чотири групи: уміння «переводити» зміст процесу виховання в конкретні педагогічні завдання; уміння побудувати і привести в дію логічно завершену педагогічну систему; уміння виділяти і встановлювати взаємозв'язки між компонентами і факторами виховання; активізація особистості студента; забезпечення зв'язку навчального закладу з середовищем, регулювання зовнішніх незапрограмованих впливів, уміння облікувати й оцінювати результати педагогічної діяльності (В. Сластьонін).

Встановлено, що зміст теоретичної готовності викладача виявляється в узагальненому вмінні педагогічно мислити, що передбачає наявність у педагога таких умінь: аналітичних, прогностичних, проєктивних, рефлексивних, мобілізаційних, інформаційних, розвивальних, орієнтаційних, перцептивних, уміння педагогічного спілкування (В. Беспалько, С. Вітвицька, Л. Виготський).

Вочевидь ще однією складовою професійної компетентності є педагогічна майстерність. Педагогічну майстерність розглядають як вищу, творчу активність викладача, що виявляється в доцільному використанні методів і засобів педагогічного взаємовпливу в кожній конкретній ситуації навчання й виховання (І. Зязюн, Л. Крамущенко).

Здійснені нами спостереження навчально-виховного процесу в Міжрегіональній академії управління персоналом дозволяють зазначити, що значне місце у професійній компетентності займає педагогічна культура. Науковці пропонують розглядати педагогічну культуру як частину

загальнолюдської культури, що має своїм змістом світовий педагогічний досвід як зміну культурних епох і відповідних педагогічних цивілізацій, як історію педагогічної науки і практики, як зміну освітніх парадигм. Особливістю педагогічної культури є те, що її об'єктом, метою і результатом є особистість, її освіта, виховання та розвиток. Це накладає особливий відбиток на педагогічну діяльність і вимагає спеціальних зусиль щодо формування культури цієї діяльності (О. Бондаревська).

Психолого-педагогічні дослідження, індивідуальні бесіди зі студентами, анкетування дозволяють визначити, що *педагогічна культура* – складний соціально-педагогічний феномен, який слід розглядати як інтегровану єдність певних структурних компонентів особистості, що гармонійно поєднуються між собою: наукового світогляду і наукових знань, ерудиції, духовного багатства, особливих особистісних якостей (гуманізму, справедливості, вимогливої доброти, толерантності, тактовності, прагнення до самовдосконалення), культури педагогічного мислення, психолого-педагогічної і методичної підготовки, досконалого володіння педагогічною технікою, позитивного педагогічного іміджу, зовнішньої естетичної привабливості (В. Гриньова). Складові педагогічної культури викладача: ерудованість, комунікативна культура, психолого-педагогічна культура, особистісні якості, етична поведінка, педагогічна техніка, культура зовнішнього вигляду, розвиток професійно-педагогічного мислення (В. Гриньова).

Показово, що педагогічна культура є загальною та індивідуальною. Показниками високого рівня сформованості педагогічної культури слід вважати здатність до педагогічного спостереження, до двостороннього діалогу у навчально-виховній роботі, наявність культури юридичного діалогу.

Безперечно, не менш важливим компонентом у діяльності викладача є його інформаційна культура (В. Кремень). На сьогодні мінімальний рівень інформаційної культури викладачів повинен складатися зі знання та володіння такими засобами: комп'ютерними операційними системами (Windows, UNIX, Linux), які необхідні для роботи з різними файлами; текстовими процесорами та редакторами типу MSWord, Wordperfect та ін. Їх використання дозволяє видавати індивідуальні завдання, спрощує роботу з документами; системами навігації в мережі Internet, які спрощують пошук необхідного матеріалу.

Педагогічна культура юриста – це творче освоєння теорії, практики й методики проведення правового виховання громадян на засадах педагогічної теорії, технології та професійного такту (К. Левітан).

Зауважимо, що професійний такт – це спеціальне фахове уміння, за допомогою якого юрист у кожному конкретному випадку застосовує до правопорушників найефективніший засіб виховного впливу. Його теж можна назвати педагогічним підходом до правопорушників або психологічним доглядом. Це своєрідний паспорт загальної культури юриста (С. Сисоєва).

Нами виокремлено такі основні компонентами підготовки майбутніх магістрів з правознавства: мотиваційно-цільовий, ціннісно-орієнтаційний, операційно-діяльнісний, педагогічно-комунікативний, творчий.

Мотиваційно-цільовий компонент передбачає формування професійної мотивації до викладацької діяльності, де основною метою підготовки є сформованість педагогічної культури майбутніх викладачів.

Ціннісно-орієнтаційний компонент спрямований на формування професійних цінностей і орієнтований на викладацьку діяльність магістрів з правознавства у процесі вивчення педагогічно спрямованих дисциплін.

Операційно-діяльнісний (практичний) компонент професійної підготовки майбутніх магістрів до викладацької діяльності, який забезпечує формування вмінь майбутнього викладача під час застосування набутих знань на практиці й відображає уміння поєднувати теоретичні і практичні знання, які сприяють такому процесу.

Педагогічно-комунікативний компонент відповідає за розвиток комунікаційних умінь майбутнього викладача і забезпечує найефективнішу комунікативну діяльність майбутнього магістра.

Творчий компонент сприяє розвитку творчих здібностей майбутніх магістрів за рахунок вирішення евристичних завдань і нестандартних професійних ситуацій.

Інтегрувавши виокремлені компоненти під час підготовки магістрів, на констатувальному етапі експерименту нами проведено анкетування серед професорсько-викладацького складу (117 осіб) і майбутніх магістрів (264 особи) і за результатами анкетування визначено, що рівень сформованості педагогічних умінь у респондентів недостатній.

У другому розділі – *«Обґрунтування моделі підготовки майбутніх магістрів з правознавства»* – розглянуто питання про результати аналізу навчальних програм, шляхи їх удосконалення, розроблено і подано професіограми, описано інтерактивні методи підготовки майбутніх магістрів і модель формування їх педагогічної культури.

Проведений аналіз підготовки магістрів показав, що освітньо-професійна програма їх підготовки включає поглиблену фундаментальну, гуманітарну, соціально-економічну, психолого-педагогічну, спеціальну та науково-практичну підготовку. Аналіз нормативної та варіативної частини підготовки магістрів з правознавства показує, що в нормативній частині передбачено підготовку із таких дисциплін: «Психологія та педагогіка», «Психологія вищої школи», «Правова педагогіка», «Методика викладання у вищій школі», «Соціологія права» і «Методи емпіричного дослідження». У другій варіативній частині навчальним планом передбачено дисципліну «Вища освіта України та Болонський процес». Дисципліни «Психологія та педагогіка» і «Психологія вищої школи» викладають відповідно до навчального плану на юридичному факультеті.

На підставі аналізу навчальних планів підготовки встановлено, що основні види професійної діяльності магістра з правознавства пов'язані з роботою як викладача (у середніх і середніх спеціальних навчальних

зкладах, гімназіях і ліцеях, ВНЗ), науковця (у вузівських лабораторіях, НДІ), консультанта, експерта (в аналітичних центрах, громадських і державних організаціях, органах державної влади), співробітника правоохоронних органів (О. Котікова).

За допомогою теоретичних методів і аналізу праць науковців (С. Вітвицька, В. Кремень) визначили вимоги до спеціалізованої підготовки магістра: володіння навичками самостійної науково-дослідної і науково-педагогічної діяльності, що вимагають якісної освіти у відповідному напрямі; володіння педагогічними навичками та педагогічною культурою, теоретичними знаннями дидактики вищої школи; наявність необхідних теоретичних знань і сформованих практичних навичок і методики викладання.

На основі аналізу ОКХ, ОПП і робочих планів підготовки магістрів з правознавства було визначено вміння, якими повинен володіти юрист: формулювати та вирішувати завдання, що виникають у ході науково-дослідної та педагогічної діяльності і вимагають поглиблених професійних знань; обирати необхідні методи дослідження, модифікувати існуючі і розробляти нові методи, виходячи із завдань конкретного дослідження; обробляти отримані результати, аналізувати їх із урахуванням наявних наукових і практичних джерел; проводити бібліографічну роботу із залученням інформаційно-комунікаційних технологій; представляти підсумки виконаної роботи у вигляді звітів, рефератів, статей, оформлених відповідно до наявних вимог; розуміти методологічні основи та специфіку методів, які використовують у юриспруденції; володіти проблематикою сучасної світової юриспруденції (К. Левітан, В. Рижиков).

Під час аналізу навчальних планів було визначено, що основними формами навчальної роботи студентів у магістратурі є оглядові та проблемні лекції; індивідуальні навчальні заняття; практичні роботи аналітично-розрахункового характеру; науково-навчальні семінари з окремих тем, розділів навчальних дисциплін і досліджень, що проводять; самостійна робота, в тому числі проведення досліджень за затвердженою темою і підготовка кваліфікаційної роботи магістра. Закономірно, що було розроблено новий експериментальний спецкурс «Методика викладання у вищій школі». У спецкурсі запропоновано авторське бачення викладання лекцій, інтерактивних форм і методів навчання. Використання модульного підходу при розробці навчальних програм дозволило вдосконалити їх зміст.

Вибір форм і методів підготовки базувався на професіо- і психограмах магістра правознавства. При їх розробці як основну класифікаційну ознаку виділяли предмет праці людини і п'ять основних груп професій: професії типу «людина – людина», «людина – техніка», «людина – природа», «людина – знакова система», «людина – художній образ» (Є. Климов, Р. Макаров). Характеристику професії представлено у вигляді професіокарти, яка має таку структуру: офіційна сучасна назва професії, опис результатів праці та їхнього значення, опис трудових дій і основних особистісних якостей, опис предметних і соціальних умов праці, зазначення можливих шляхів навчання

та видів навчальних закладів, вказівка на родинні процеси (І. Кряж; Р. Макаров).

Запропонована методика дозволила створити професіограми для найпопулярніших на ринку праці професій. У професіограмі визначено зміст підготовки, основні професійні якості, знання, навички та вміння, якими повинен володіти фахівець після завершення повного курсу навчання. У такій професіограмі враховано ознаки, які характерні для педагогічної культури викладача правознавчих дисциплін: функцій професійної діяльності, складові педагогічної креативності викладача, професійні якості магістра з правознавства, індивідуально-психологічні особливості, особистісні характеристики і загальні вимоги до юриста, якості юриста-професіонала, моральний і етично-правовий портрет юриста, евристичні компоненти юридичної діяльності.

До *основних функцій професійної діяльності* магістра з правознавства як викладача відносять: загально-педагогічні функції: інформаційна, мобілізаційна, розвиваюча, орієнтаційна; загально-трудова функція: конструктивна, комунікативна, науково-дослідницька, організаторська функція. На їх основі визначали професійні якості магістра з правознавства (*педагогічна складова*): загальногромадянські якості, морально-педагогічні якості, педагогічні якості, соціально-перцептивні якості, індивідуально-психологічні особливості, психолого-педагогічні здібності, функціональні компоненти викладацької діяльності, функції викладача, загальні вимоги, які ставлять до викладача юридично-правового напрямку.

Використання інтерактивних методів розглядали як інноваційне педагогічне явище (С. Кашлев; О. Савчук). В основу класифікації інтерактивних методів навчання покладено способи інформаційного обміну. Виокремлено три групи методів: інтерактивні, коли студенти виступають суб'єктами учіння і виявляють самостійність у навчально-пізнавальному процесі; екстраактивні, коли студент – об'єкт навчання і тому процес навчання залежить від активності навчального середовища; інтерактивні – всі інформаційні потоки двосторонні (діалог) (В. Мельник). Обираючи інтерактивні методи, ми орієнтувались на їх спрямованість на оптимізацію професійної підготовки майбутніх магістрів: створення сприятливої атмосфери та організації комунікації; організації обміну діяльностями, що мають на меті поєднання індивідуальної і групової спільної роботи учасників педагогічної взаємодії; організації мислєдіяльності; організації смислотворчості; організація рефлексивної діяльності спрямована на самоаналіз і самооцінку студентами навчальної взаємодії, своєї діяльності та її результатів (Л. Максимчук).

Під час педагогічного експерименту при підготовці майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності було вдосконалено методику педагогічної підготовки, зокрема, на базі навчальної дисципліни «Методика викладання у вищій школі». У лекційному курсі враховували важливі функції, які виконує лекція: інформаційна, методологічна, виховна, розвивальна, орієнтувальна, організуюча, діагностична, стимулююча,

систематизуюча (С. Вітвицька; І. Подласий). На практичних заняттях позитивний ефект було виявлено при використанні інтерактивних методів: дискусія, «мозкова атака», проблемних ситуацій, навчальний тренінг, круглий стіл.

Навчальний процес було змодельовано і як результат розроблено модель, у якій використано поєднання і взаємозв'язок між її складовими, які відображають три блоки: мотиваційно-цільовий, діяльнісно-змістовий і оцінно-результативний (рис. 1).

Підготовку майбутніх магістрів з правознавства було організовано на основі використання загальнодидактичних і специфічних принципів та організаційно-педагогічних умов. У *мотиваційно-цільовому блоці* представлено мету, завдання і принципи навчальної підготовки. *Діяльнісно-змістовий блок* відповідає за зміст підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності. Зміст було удосконалено з використанням модульного принципу. Для виконання змістової частини навчального плану спирались на дидактичні та специфічні принципи навчальної діяльності.

Загальнодидактичні (системності та послідовності; науковості; доступності; наочності; усвідомленості та активності у навчанні; міцності знань, навичок і вмінь; врахування індивідуальних і вікових особливостей і специфічні принципи (домінантно-мотиваційної установки, індивідуальності у навчанні, різнонаправленої ритмічної підготовки, суворої регламентації та часового лімітування професійних дій викладача, додаткового психологічного навантаження на основі основної психофізіологічної напруги, емоційності навчання) покладено в основу вивчення всіх дисциплін. Принципи тісно пов'язані із закономірностями навчання й відображають дидактичні закони. Ці принципи було використано у трьох видах підготовки: психолого-педагогічна, теоретична юридична і педагогічна практика (К. Левітан; О. Котикова).

Принцип домінантно-мотиваційної установки передбачає моделювання процесу реальної навчально-виховної діяльності в професійній підготовці майбутніх магістрів (тривалість, насиченість педагогічного процесу, особиста методика підготовки до лекцій і практичних занять і розробка навчальних робочих програм). *Принцип індивідуальності у навчанні* – впровадження новітніх технологій і цінностей сучасної освіти обумовили необхідність розуміти навчально-виховний процес як індивідуальну дійсність і як індивідуальну можливість (К. Левітан). *Принцип різнонаправленої ритмічної підготовки* передбачає ритмічне чергування навантажень різного характеру (Р. Макаров). *Принцип додаткового психологічного навантаження на основі основної психофізіологічної напруги* передбачає використання у підготовці майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності ситуаційних завдань. *Принцип емоційності навчання* впливає з природи розвитку й діяльності особистості (С. Рубінштейн). *Принцип суворої регламентації та часового лімітування професійних дій викладача*.

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх магістрів з правознавства

Шляхом узагальнення результатів наукових пошуків конкретизовно, що кожний навчальний процес відбувається за певних умов (С. Висоцький, І. Хачирова, О. Федорова). Було визначено, що процес підготовки залежить від організаційно-педагогічних умов. Під організаційно-педагогічними умовами розуміємо фактори, які забезпечують ефективність організації навчального процесу. Формування педагогічної культури було забезпечено впровадженням організаційно-педагогічних умов: *забезпечення професійної мотивації майбутніх магістрів; орієнтація підготовки на професіо- і психограми викладачів правознавства; використання інформаційного середовища навчального закладу; впровадження інтерактивних методів для формування педагогічної культури майбутніх магістрів.*

Для реалізації *першої організаційно-педагогічної умови* використовували позитивний досвід через сприйняття інформації з різноманітних джерел: художні твори, засоби масової інформації, науково-популярні й науково-методичні видання, спостереження за успішною роботою викладача, більш досвідчених колег (О. Романишина), що сприяло формуванню внутрішньої мотивації майбутнього магістра. З різних видів мотивації орієнтувались на професійну мотивацію, яка формується в результаті творчої педагогічної взаємодії (С. Зданюк). Для цього було організовано психолого-педагогічну підтримку процесу: формувати установку на власну активність і самопізнання як основу професійного самовизначення; ознайомити зі світом актуальних професій, потребами ринку праці, вимогами професійного успіху; забезпечити самопізнання та сформувати позитивний «Образ-Я», як суб'єкта майбутньої професійної діяльності; забезпечити розвиток професійно важливих якостей особистості; сформувати мотивацію та психологічну готовність до зміни професії і переорієнтації на нову діяльність.

Для реалізації *другої педагогічної умови* було розроблено професіо- і психограми майбутнього магістра правознавства. Зміст педагогічної підготовки майбутніх магістрів з правознавства можемо розглядати як єдність знань, навичок і вмінь, досвіду творчої викладацької діяльності і досвіду емоційно-ціннісних відношень у педагогічній дійсності. Взаємодія цих складових не протирічить їх лінійності (А. Андрощук). У професіограмі враховано різні види здібностей: дидактичні, академічні, перцептивні, мовні, організаторські, експресивні, сугестивні (І. Зязюн; В. Сластьонін).

Третя педагогічна умова базується на використанні інформатизації освіти, на створенні інформаційного середовища, яке визначає необхідність підвищення ефективності інформаційної підготовки майбутніх фахівців. Створення інформаційного середовища проводили кількома шляхами, серед яких переважала підготовка викладачів до впровадження інформаційних технологій у навчальний процес; створення внутрішньої єдиної мережі Інтернет у навчальному закладі; забезпечення проходження навчального процесу достатньою кількістю комп'ютерів, створення програмних продуктів для самостійної роботи студентів (О. Карабін, О. Романишина). Це можливо за наявності єдиної внутрішньої мережі Інтернет. У такій мережі розміщують методичні матеріали з різних предметів, які викладають; електронні варіанти

посібників; завдання для підготовки до лабораторних, практичних, курсових і магістерських робіт; матеріали для самостійної роботи магістрантів.

Четверта умова стосується застосування інтерактивних методів навчання: рольові та ділові ігри, «мозкова атака», круглий стіл, навчальні тренінги, метод проектів, використання професійних ситуацій. Ці методи ефективно сприяли формуванню професійних умінь і навичок, створювали атмосферу співробітництва, забезпечили мотивацію навчального процесу.

Оцінно-результативний блок включає компоненти (мотиваційний, ціннісно-орієнтаційний, творчий, операційно-діяльнісний), критерії, рівні сформованості педагогічної культури (репродуктивно-інтуїтивний, емоційно-репродуктивний; реконструктивний; рефлексивно-творчий) і результат.

У третьому розділі – *«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності формування педагогічної культури майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності»* – відображено методику організації констатувального та формувального етапів експериментального дослідження, здійснено аналіз та інтерпретацію результатів експерименту.

Дослідно-експериментальну перевірку ефективності формування педагогічної культури майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності проводили в період з 2009 до 2014 навчальні роки упродовж трьох етапів: діагностичного, констатувального, формувального.

Діагностичним етапом було охоплено магістрів трьох ВНЗ: Міжрегіональної академії управління персоналом Кіровоградський інститут імені Святого Миколая, Кіровоградському інституті розвитку людини Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка (юридичний факультет). У дослідженні брали участь студенти магістратури (147 осіб) і викладачі правознавчих кафедр (117 осіб). Було сформовано контрольну (74 магістранти) та експериментальну (73 магістранти) групи. Для цього використовували загальноприйняті тести діагностики інтелектуальних здібностей Г. Айзенка «Коефіцієнт інтелекту». У дослідженнях враховано сутність педагогічної культури майбутнього магістра з правознавства.

Емпіричні методи (анкетування, опитування, тестування) надали можливість виявити індивідуальні особливості особистості викладача. Визначено рівні сформованості педагогічної культури майбутніх магістрів правознавства. *Рефлексивно-творчий* рівень характеризується сформованістю у магістрантів-правознавців усіх компонентів педагогічної культури (мотиваційного, ціннісно-орієнтаційного, комунікативно-інформаційного, креативного, операційно-діялісного). Майбутні магістри, яким притаманний *реконструктивний (достатній)* рівень сформованості педагогічної культури, усвідомлюють вагомість компонентів майбутньої професійної діяльності, що визначають спрямованість їх знань і способів дій. *Емпірично-репродуктивний (середній)* рівень характеризується деякими уявленнями магістрантів про цілі, зміст, методи і результати майбутньої професійної педагогічної діяльності викладача вищого юридичного

навчального закладу. Вони мають задовільний рівень знань із педагогічних дисциплін, під час проходження педагогічної практики показують достатній рівень педагогічної культури, є обізнаними з основними принципами дидактики, здатні вирішувати стандартні педагогічні ситуації. *Емпірично-інтуїтивний (низький)* рівень характеризується поверхневими уявленнями магістрантів про цілі, зміст, методи і результати майбутньої професійної педагогічної діяльності викладача вищого юридичного навчального закладу.

У процесі педагогічного експерименту визначали сформованість педагогічної культури та таких якостей, як лідерство, педагогічна етика, емоційна стабільність, логіка і послідовність викладу матеріалу, культура мовлення (В. Коновалова).

На основі аналізу результатів експериментального дослідження було визначено, систематизовано й узагальнено кількісні показники сформованості складових педагогічної культури майбутніх магістрів правознавства на етапах вхідного і підсумкового контролю (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнені результати рівнів сформованості культури майбутніх магістрів правознавців на етапі вхідного та підсумкового контролю

Групи і к-сть студ.	Етап контролю	Узагальнені результати сформованості культури майбутніх магістрів-правознавців								Середній бал (СБ)
		Високий		Середній		Базовий		Низький		
		КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	
КГ 74 ст.	ВК	14	10,36	17	12,58	28	20,72	15	11,1	3,41
	ПК	18	13,32	20	14,8	30	22,2	6	4,44	3,49
ЕГ 73 ст.	ВК	15	11,1	16	11,84	26	19,24	16	6,4	3,41
	ПК	27	19,71	29	21,17	13	9,49	4	2,92	4.08

За однакових умов вступу студентів КГ і ЕГ у процес експериментального дослідження (за результатами вхідного контролю) отримані числові значення на завершальному етапі дослідження доводять ефективність експериментальної методики формування культури майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності: з *високим* рівнем кількість студентів збільшилася в КГ з 10,36 % до 13,32% (на 2,96%), а в ЕГ – з 11,1% до 19,71% (на 8,61%), що на 5,65% більше, ніж у КГ; кількість студентів, у яких виявлено *середній* рівень сформованості культури підготовки, збільшилася в КГ з 12,58% до 14,8% (на 2,22%), а в ЕГ – з 11,84% до 21,17% (на 9,33%), що на 7,11% більше ніж у КГ; за показниками *базового* рівня, кількість студентів зменшилась у КГ з 20,72% до 22,2% (на 1,48%), а в ЕГ – з 19,24% до 9,49% (на 9,75%), що на 8,72% більше, ніж у КГ; кількість студентів, у яких виявлено *низький* рівень, зменшилася в КГ з 11,1% до 4,44% (на 6,66%), а в ЕГ – з 6,4 до 2,92% (на 3,48%), що на 0,96% більше, ніж у студентів КГ.

З метою обробки та перевірки достовірності результатів експериментального дослідження інформацію, отриману в ході дослідження, аналізували й піддавали математичній обробці, вірогідність розходжень

результатів досліджень визначали за допомогою t критерію Стюдента. Узагальнені результати рівнів сформованості культури майбутніх магістрів-правознавців на етапі вхідного та підсумкового контролю підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності при однакових стартових значеннях мають такі дані в експериментальній і контрольній групах: $t = 0,185$; $p > 0,05$, наприкінці експерименту в експериментальній групі він склав у середньому 4,08 балів, у контрольній 3,49, при $p < 0,01$. Таким чином, доведено, що результати дослідження рівнів сформованості культури майбутніх магістрів-правознавців на етапі вхідного та підсумкового контролю є вірогідними і підтверджують достовірність проведеного експерименту.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні представлено теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності. Це відображено в моделі підготовки майбутніх магістрів із правознавства, впровадження якої сприяло підвищенню рівня сформованості педагогічної культури фахівців.

Результати проведеного дослідження дали підстави зробити такі висновки:

1. Здійснений аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив визначити, що педагогічна діяльність магістрів-правознавців – це складний багатогранний процес, у якому поєднані дві складові процесу: власне педагогічний і педагогічно-психологічний, які мають свої особливості й вимагають специфічної теоретичної, методичної, спеціальної-професійної, фізичної, моральної і психологічної підготовки. Результатом професійного становлення майбутнього магістра-правознавця є сформованість його педагогічної культури. До особливостей підготовки майбутніх магістрів-правознавців відносять: прояв мотивації до педагогічної діяльності тільки під час навчання в магістратурі; наявність технічного мислення; здібність до проведення науково-методичної роботи; психолого-педагогічна підготовка до майбутньої професійної діяльності. Результати констатувального експерименту показали недостатній рівень готовності до педагогічної діяльності наукового працівника на посаді викладача вищого юридичного навчального закладу.

2. На підставі розглянутих наукових джерел у структурі професійної педагогічної діяльності виокремлено складові: педагогічна майстерність, педагогічні здібності та педагогічна творчість. Сутність підготовки магістрів-правознавців до педагогічної діяльності передбачає: ґрунтовні знання з психолого-педагогічних дисциплін; використання новітніх технологій у навчально-виховному процесі; високий рівень педагогічної майстерності; комплексні підходи до організації навчально-виховного процесу з метою гармонійного розвитку особистості. Педагогічна культура викладача – це якісне володіння культурою професійної мови, висока професійність як фахівця із відповідної галузі, дотримання мовленнєвого етикету, психолого-

педагогічна витримка та наявність педагогічного такту. Компонентами педагогічної культури є: мотиваційно-цільовий, ціннісно-орієнтаційний; педагогічно-комунікативний; творчий, операційно-діяльнісний. Педагогічна культура викладача є основою професійної готовності магістра-правознавця до педагогічної діяльності. Така підготовка охоплює зміст формування педагогічної культури (сукупність відповідних знань і вмінь, що забезпечується опануванням відповідної професії викладача; набуття професійно-важливих якостей особистості; входження у професійну діяльність після закінчення магістратури; розвиток майстерності у педагогічній діяльності); професійно-педагогічні погляди та переконання; професійну спрямованість; рефлексію досягнень; професійне самовдосконалення. Специфіка професійної підготовки майбутніх магістрів правознавства відзначається високою самосвідомістю, яка є носієм професійної самосвідомості та етики викладача вищої школи.

3. На основі теоретичних положень професіології та професіографії, анкетування й тестування значної кількості викладачів юридичних кафедр, юристів-практиків, суддів, адвокатів, робітників прокуратури, правоохоронних органів і силових структур, студентів-юристів випускаючих курсів розроблено професіограму магістра з правознавства як викладача (педагогічний аспект), конкретизовано обсяг знань, навичок і вмінь, якими повинен володіти викладач правознавчих кафедр. У професіограмі визначено вагомі коефіцієнти як окремих якостей, так і групи компонентів, що дозволяє розставити акценти при організації специфічного педагогічного процесу підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності. У педагогічному аспекті професіограми майбутнього магістра з правознавства до викладацької діяльності відбиваються складові, які віддзеркалюють специфіку праці викладача. До них відносять: педагогічну спрямованість особистості, особливості пізнавальної сфери педагога, педагогічний вияв емоційно-вольової сфери, характерологічні та типологічні особливості викладача, основні функції професійної діяльності магістра з правознавства до викладацької діяльності.

4. У процесі дослідження розроблено модель підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності зі складовими: мотиваційно-цільовий блок (мета, завдання і специфічні принципи), діяльнісно-змістовий блок (види підготовки, удосконалені навчальні програми, професіо- і психограми, форми і методи підготовки, організаційно-педагогічні умови, педагогічні уміння, педагогічна культура), оцінно-результативний блок (компоненти, критерії, рівні), результат. Досліджено специфічні принципи підготовки фахівців такого профілю (домінантно-мотиваційної установки; індивідуальності у навчанні; різнонаправленої ритмічної підготовки; суворої регламентації та часового лімітування професійних дій викладача; додаткового психологічного навантаження на основі основної психофізіологічної напруги; емоційності у навчанні) та педагогічні умови (забезпечення професійної мотивації майбутніх магістрів; орієнтація підготовки на професіо- і психограми викладачів правознавства;

використання інформаційного середовища навчального закладу; впровадження інтерактивних методів для формування педагогічної культури майбутніх магістрів).

Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили позитивну динаміку ефективності моделі підготовки майбутніх магістрів до викладацької діяльності: середній рівень сформованості культури підготовки, збільшилася в КГ з 12,58% до 14,8% (на 2,22%), а в ЕГ – з 11,84% до 21,17% (на 9,33%), що на 7,11% більше ніж у КГ.

Проведене дослідження не вичерпує всіх проблем підготовки майбутніх магістрів до викладацької діяльності. Подальші наукові пошуки вбачаємо в продовженні вдосконалення методики підготовки майбутніх магістрів на основі формування в них професійних компетенцій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Безсмолий Є. Б. Теоретичні та практичні аспекти формування педагогічної культури викладача у процесі підготовки майбутнього магістра з правознавства до викладацької діяльності / Є. Б. Безсмолий // Наукові записки : зб. наук. статей нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 97. – С. 18–24.

2. Безсмолий Є. Б. Формування педагогічної культури юристів в процесі педагогічної підготовки майбутніх магістрів з правознавства [Електронний ресурс] / Є. Б. Безсмолий // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : Електронне наукове фахове видання. – 2011. – № 2. – Режим доступу : [http : //www.nbuv.gov.ua/e-journals/ Vnadsps /2011_2/zmist.html](http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2011_2/zmist.html).

3. Безсмолий Є. Б. Значення педагогічних складових професіограми у формування викладача правознавчих дисциплін [Електронний ресурс] / Є. Б. Безсмолий // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. ; гол. ред. Потапчук Є. М., 2012. – Вип. 1.– Режим доступу : [http : //www.nbuv.gov.ua/-journals/Vnadsps /2012_1 /zmist.html](http://www.nbuv.gov.ua/-journals/Vnadsps/2012_1/zmist.html).

4. Безсмолий Є. Б. Педагогічні принципи формування магістрів до викладацької діяльності / Є. Б. Безсмолий // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. праць КНЛУ. – Вип. 45. – К., 2011. – С. 60–62.

5. Безсмолий Є. Б. Професійна компетентність викладача юридичного ВНЗ та особливості його педагогічної діяльності / Є. Б. Безсмолий // Науковий вісник Чернівецького нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича. Серія : Педагогіка та психологія. – Ч. : ЧНУ, 2012. – Вип. 62. – С. 9–17.

6. Безсмолий Є. Б. Теоретическое и практическое значение педагогических принципов в подготовке будущих магистров правоведения к преподавательской деятельности / Е. Б. Безсмолий // Фундаментальные исследования. Ч. 12. – М. : Изд-во дом «Академия Естествознания», – 2013. – № 10. – С. 2764–2767.

7. Безсмолий Є. Б. Результати та аналіз експерименту практичного впровадження в навчальний процес підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності / Є. Б. Безсмолий // Наукові записки : Педагогіка. – Вип. 115, – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – С. 27–33.

8. Безсмолий Є. Б. Модель підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності / Є. Б. Безсмолий // Науковий вісник Чернівецького нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича. Серія : Педагогіка та психологія. – Вип. 715, – Ч. : ЧНУ, 2014. – С. 9–16

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Безсмолий Є. Б. Педагогічні особливості забезпечення цілісності юридичної освіти в Україні / Є. Б. Безсмолий // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні технології соціально-гуманітарного профілю в системі освіти». – К. : НФПУ, 2009. – С. 107–115.

10. Безсмолий Є. Б. Теорія виховання як складова формування духовності відповідно цільової моделі професійної підготовки майбутніх юристів / Є. Б. Безсмолий, В. С. Рижиков // Науковий вісник інноваційних технологій. Кіровоград : НДЦІН, – 2013. – № 2. – С. 49–54.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати

11. Безсмолий Є. Б. Методика викладання у вищій школі / Є. Б. Безсмолий. Робоча програма за кредитно-модульною системою для магістрантів спеціальності «0601 «Право». – К. : НДЦІТ, 2011. – 34 с.

12. Безсмолий Є. Б. Навчальна програма дисципліни «Юридична психологія» / Є. Б. Безсмолий, В. С. Рижиков. – Кіровоград : НДЦІТ, 2011. – 52 с.

АНОТАЦІЇ

Безсмолий Є.Б. Підготовка майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний університет водного господарства та природокористування – Рівне, 2015.

Дисертаційна робота є теоретично-експериментальним дослідженням проблеми професійної підготовки магістрів-правознавців до викладацької діяльності. Професійна психолого-педагогічна підготовка майбутніх магістрів з правознавства на засадах інноваційної моделі, педагогічних принципах спрямована на підготовку до професійної готовності викладацької діяльності після закінчення магістратури.

У дослідженні охарактеризовано теоретичні основи психолого-педагогічної підготовки у магістратурі з правознавства, проаналізовано становлення, розвиток і сучасний стан професії викладача правознавчих дисциплін, обґрунтовано теоретичні та методичні засади формування і

розвитку суб'єктності у майбутніх юристів у ВНЗ, розроблено інноваційну модель підготовки магістрів-правознавці до викладацької діяльності зі складовими: мотиваційно-цільовий блок (мета, завдання і специфічні принципи), діяльнісно-змістовий блок (види підготовки, удосконалені навчальні програми, професію- і психограми, форми і методи підготовки, організаційно-педагогічні умови, педагогічні уміння, педагогічна культура), оцінно-результативний блок (компоненти, критерії, рівні), результат.

У результаті проведення формувального експерименту підтверджено доцільність використання моделі підготовки майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності.

Ключові слова: майбутні магістри правознавці, викладача правознавчих дисциплін, педагогічна культура, професійна готовність до викладацької діяльності, педагогічні загальнодидактичні та спеціальні принципи, інноваційна модель підготовки.

Бессмольный Е.Б. Подготовка будущих магистров с правоведения к преподавательской деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – «Теория и методика профессионального образования» – Национальный университет водного хозяйства и природопользования. – Ровно, 2015.

Диссертация посвящена проблеме профессиональной подготовки магистров-правоведов к преподавательской деятельности.

В первой главе – «Подготовка будущих магистров по правоведению к преподавательской деятельности как педагогическая проблема» – рассмотрено вопрос о профессиональной компетентности преподавателя юридического вуза, формирования педагогической культуры и состояние сформированности педагогических умений будущих магистров по правоведению.

Установлено, что через педагогические умения раскрывается структура профессиональной компетентности педагога; содержание готовности преподавателя проявляется в умении педагогически мыслить, что предполагает наличие у него аналитических, прогностических, проективных, рефлексивных, мобилизационных, информационных и других умений.

Конкретизировано, что значительное место в профессиональной компетентности занимает педагогическая культура. Установлено, что важным компонентом в деятельности преподавателя является его информационная культура, которая должна состоять из знания и владения компьютерными операционными системами (Windows, UNIX, Linux), которые необходимы для работы с различными файлами; текстовыми процессорами и редакторами типа MSWord, Wordperfect и др.

Выделены компонентами подготовки будущих магистров по правоведению: мотивационно-целевой, ценностно-ориентационной, операционно-деятельностный, педагогически коммуникативный, творческий.

Во второй главе – «Обоснование модели подготовки будущих магистров по правоведению» – рассмотрены вопросы о результатах анализа учебных программ, пути их совершенствования, разработаны и представлены профессиограммы, описаны интерактивные методы подготовки будущих магистров и модель формирования их педагогической культуры.

Определены требования к специализированной подготовке магистра: владение навыками самостоятельной научно-исследовательской и научно-педагогической деятельности, требующие качественного образования в соответствующем направлении; владение педагогическими навыками и педагогической культурой, теоретическими знаниями дидактики высшей школы наличие необходимых теоретических знаний и сформированных практических навыков и методики преподавания.

Установлено, что основными формами учебной работы студентов в магистратуре являются обзорные и проблемные лекции, индивидуальные учебные занятия; практические работы аналитически-расчетного характера; самостоятельная работа; проведение исследований по утвержденной теме и подготовка квалификационной работы магистра и др. Разработан экспериментальный спецкурс «Методика преподавания в высшей школе».

Выбор форм и методов подготовки базировался на профессио- и психограммах магистра правоведения, в которых определено содержание подготовки, основные профессиональные качества, знания, навыки и умения, которыми должен обладать специалист после завершения обучения.

Формирование педагогической культуры было обеспечено внедрением организационно-педагогических условий: обеспечение профессиональной мотивации будущих магистров; ориентация подготовки на профессио- и психограммы преподавателей правоведения; использование информационной среды учебного заведения; внедрение интерактивных методов для формирования педагогической культуры будущих магистров.

В третьей главе – «Опытно-экспериментальная проверка эффективности формирования педагогической культуры будущих магистров по правоведению к преподавательской деятельности» – отражена методика организации констатирующего и формирующего этапов экспериментального исследования, осуществлен анализ и интерпретация его результатов.

Достоверность проверено с помощью использования методов математической статистики путем определения t критерия Стьюдента.

Ключевые слова: будущие магистры правоведа, преподаватель правоведческих дисциплин, педагогическая культура, профессиональная готовность к преподавательской деятельности, педагогические общедидактические и специальные принципы, инновационная модель подготовки.

Bezsmoly Ye. Training of the Master Students in Law for their Future Teaching Activity. – Manuscript.

Thesis for a candidate's degree in Pedagogics, specialty 13.00.04 – Theory and Techniques of Professional Education.– National University of Water and Nature. – Rivne, 2015.

The thesis is a theoretical and experimental research focusing on the training of Law Students for their future teaching activity. The professional psychological and pedagogical training of the Master students is done based on the innovative model of the pedagogic means aimed to form professional preparedness for the teaching activity.

The paper focuses on the theoretical ground of psychological and pedagogical training of Master Law Students during the Master's Course. The formation, development and present state of the high school teacher has been analyzed. The theoretical and methodological basis of the Law students' subjectivity has been described. The innovational model and the methodological recommendations as to the Law Master students' training for their teaching activities in the High School have been developed in the thesis on the foundation of the advanced techniques of education. The paper tackles such notions as «pedagogical culture», «personal subjectivity», which refers to the personality of the future Lawyer.

The results of the «forming» experiment help to specify the conditions of the subjectivity formation and development of the future Lawyers in High School.

Key words: Law Master Students, teacher of Law Subjects, pedagogical culture, professional preparedness for the teaching activity, general didactics, innovative model of training.

Підписано до друку 30.10.2015 р.

Формат 6х84/16.

Папір друк. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9

Наклад 100 прим. Зам. № 13/30/2-13

Відруковано ВАТ «Рівненська друкарня»,
33000, м. Рівне, вул. Київська, 10

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 544 від 21.05.2001 р.